

Inne

Odchodzą Nasi Mistrzowie – Profesor Maria Cieślak – wspomnienie¹

W niedzielę 23 kwietnia 2023 roku otrzymaliśmy bardzo smutną wiadomość, że Pani Profesor Maria Cieślak odeszła od nas na zawsze.

Odeszła „Nasza Pani Profesor Cieślak”. „Nasza”, była bowiem promotką lub recenzentką wielu naszych prac, wspierała w dalszej karierze naukowej. Była naszą nauczycielką i mistrzynią, to Ona pokazała nam piękno i tajemnice nauki.

Maria Łucja Cieślak urodziła się 13 grudnia 1933 roku w Barchlinie (woj. wielkopolskie). W Lesznie ukończyła liceum, które wykształciło w Niej cechy rzetelnej, skrupulatnej pracy „od podstaw”, uczciwości, poszanowania prawdy. W 1951 roku podjęła studia w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach. Następnie przeniosła się do Wrocławia na Wydział Przemysłu ówczesnej Wyższej Szkoły Ekonomicznej i z tą uczelnią (obecnym Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu) związała swoje życie zawodowe i dalszą karierę naukową. W 1956 roku uzyskała tytuł magistra

¹ W tekście wykorzystano treść pożegnań wygłoszonych przez prof. Elżbietę Gołątę i prof. Irenę E. Kotowską na pogrzebie prof. Marii Cieślak.

ekonomii w zakresie statystyki. Na Jej zainteresowania naukowe duży wpływ wywarł Profesor Jan Falewicz, pierwszy kierownik Katedry Statystyki WSE we Wrocławiu. Wyniki uzyskane w czasie studiów sprawiły, że Pani Profesor otrzymała propozycję pracy na uczelni, którą przyjęła, rozpoczynając tym samym karierę naukową w Katedrze Statystyki, a następnie w Katedrze Ekonometrii.

W 1964 roku Pani Profesor Maria Cieślak obroniła pracę doktorską pt. *Statystyczne problemy normowania pracy*, uzyskując stopień doktora nauk ekonomicznych. Z inicjatywy prof. Zdzisława Hellwiga w 1974 roku powołany został w Instytucie Cybernetyki Ekonomicznej Wydziału Gospodarki Narodowej Zakład Teorii Prognoz i Demografii. Kierowanie tym Zakładem powierzono ówczesnej doc. dr Marii Cieślak. Również w tym roku wieloletnia współpraca Pani Profesor z Instytutem Polityki Naukowej w Warszawie zaowocowała monografią pt. *Modele potrzeb na kadry kwalifikowane*. Było to główne osiągnięcie, za które Pani Profesor Maria Cieślak uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk ekonomicznych. Praca ta, pod zmodyfikowanym tytułem *Modele zapotrzebowania na kadry kwalifikowane*, została wydana przez PWN w 1976 roku. Pięć lat później nadano Pani Marii Cieślak tytuł profesora nadzwyczajnego. W 1981 roku Zakład Teorii Prognoz i Demografii został przekształcony w Katedrę Teorii Prognoz i Demografii, a w 1995 roku – w Katedrę Prognoz i Analiz Gospodarczych. Pani Profesor kierowała tymi Katedrami z przerwami do 2003 roku. W 1988 roku uzyskała tytuł profesora zwyczajnego.

Pani Profesor oprócz funkcji Kierownika Katedry pełniła w Uczelni również inne ważne funkcje. Podejmowała się ich w poczuciu odpowiedzialności oraz służby społeczności akademickiej Uczelni w szczególnie trudnych czasach. W latach 1979–1981 była prodziekanem Wydziału Gospodarki Narodowej, a w okresie 1981–1982 prorektorem do spraw dydaktyki. Wytrwałość i odwaga, szacunek dla podstawowych wartości oraz otwartość na drugiego człowieka i zmieniający się świat sprawiły, że była wówczas wzorem dla wielu.

W uznaniu zasług dla Uczelni dwudziestego szóstego września 2007 roku Senat Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nadał Pani Marii Cieślak tytuł honorowego profesora.

Aktywność naukowa i organizacyjna Pani Profesor nie ograniczała się jedynie do macierzystej Uczelni. Profesor Maria Cieślak była demografem i statystykiem, cenionym autorytetem naukowym. Począwszy od 1975 roku, przez wiele kadencji Profesor była członkiem Komitetu Nauk Demograficznych Polskiej Akademii Nauk, a od 1978 roku także członkiem Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN. Od 1985 roku była powoływana w skład Rządowej Rady Ludnościowej. Należała także do International Union for the Scientific Study of Population (od 1978 r.). Profesor była aktywna w środowisku naukowym do ostatnich dni. Jeszcze w ubiegłym roku

aktywnie włączyła się w prace powołanego przez Prezydium KND PAN zespołu opiniującego propozycję strategii demograficznej przygotowanej przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Jej ugruntowana w środowisku naukowym pozycja oraz sumienność w wypełnianiu obowiązków powodowały, że była zapraszana do współpracy w gremiach odpowiedzialnych za wydawanie różnych czasopism naukowych. W macierzystej Uczelni Profesor Maria Cieślak przez 11 lat przewodniczyła senackiej komisji wydawniczej. W różnych okresach była redaktorem naczelnym czy członkiem kilku Rad Redakcyjnych:

- Rada Redakcyjna „Przeglądu Statystycznego”,
- Komitet Redakcyjny „Studiów Demograficznych”,
- Rada Redakcyjna „Studiów Demograficznych”,
- Rada Redakcyjna „Badań Operacyjnych i Decyzji”,
- Redaktor naczelny „Argumenta Oeconomica”,
- Redaktor naczelny „Wrocławskiego Biuletynu Gospodarczego” (PTE O. we Wrocławiu),
- Rada Redakcyjna „Przeglądu Statystycznego Śląska Dolnego i Opolskiego”.

Za swoje bogate osiągnięcia Pani Profesor Maria Cieślak otrzymała wiele odznaczeń i wyróżnień przyznawanych przez państwo, środowisko naukowe i inne instytucje. Pani Profesor Maria Cieślak została uhonorowana Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi. Została również odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Odznaką Zasłużonego Nauczyciela. W 1993 roku Prezes Głównego Urzędu Statystycznego przyznał Pani Profesor Złotą Odznakę Honorową „Za zasługi dla statystyki RP”. Posiadała także regionalne nagrody: Złotą Odznakę „Zasłużony dla Dolnego Śląska” i Srebrną Odznakę Budowniczego Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego.

Otrzymała tytuł Kryształowego Absolwenta (Alumnus), który został przyznany w imieniu Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, jako wyraz uznania dla wieloletniego dorobku naukowego i dydaktycznego Pani Profesor oraz wyraz podziwu dla zaangażowania w pracę na rzecz środowiska akademickiego.

Zainteresowania naukowo-badawcze Pani Profesor Marii Cieślak dotyczyły głównie dwóch obszarów: prognozowania i demografii. Pani Profesor Maria Cieślak uważana jest za twórcę Szkoły Naukowej Prognozowania, rozwijanej w obecnym Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Charakterystyczną cechą tej szkoły jest zwrócenie uwagi na cały proces prognozowania, a nie tylko metody wyznaczania prognoz. Oznacza to położenie nacisku na formułowanie celu prognozowania, przesłanek prognostycznych, określanie założeń leżących u podstaw metod prognozowania oraz na badanie zgodności tych składowych procedury prognostycznej

z doborem metod prognozowania. Pani Profesor poświęcała dużo uwagi krytycznej analizie metod prognozowania, propozycji nowych metod prognostycznych oraz budowaniu prognoz procesów gospodarczych i społecznych. Ukoronowaniem tych prac było opublikowanie, wraz z zespołem, podręcznika *Prognozowanie gospodarcze. Metody i zastosowanie*, który w 1994 roku został nagrodzony przez Ministra Edukacji. Zagadnienia prezentowane w tej publikacji obejmują cały proces prognozowania w sposób kompleksowy i dogłębny. Dzięki takiemu holistycznemu podejściu podręcznik stał się pozycją wykorzystywaną w wielu uczelniach w kraju oraz drogowskazem dla Autorów innych podręczników z tego zakresu.

Profesor Maria Cieślak była inicjatorką cyklicznych konferencji naukowych pn. „Prognozowanie w zarządzaniu firmą”. Podczas jednej z nich, w 2014 roku, zbiegającej się z 20-leciem Katedry Prognoz i Analiz Gospodarczych, w trakcie dzielenia się swoimi refleksjami o „przygodzie” z prognozowaniem, wymieniła książkę Alvina Tofflera *Trzecia fala* jako inspirację do eksploracji tego obszaru naukowo.

Zainteresowanie prognozowaniem znalazło swoje odzwierciedlenie między innymi w prognozowaniu zjawisk demograficznych, co uwidoczniło się w badaniach Pani Profesor nad koncepcjami i modelowaniem rozwoju demograficznego. Dużą wagę przywiązywała Pani Profesor do poszukiwania coraz doskonalszych narzędzi badawczych i wyrażania zmian procesów ludnościowych, zwłaszcza dotyczących procesu starzenia oraz rynku pracy. Podejście Pani Profesor do prognozowania procesów demograficznych odpowiadało najnowszemu trendom światowym. Opracowana przez Nią metoda prognozowania z wykorzystaniem analogii przestrzenno-czasowych była doskonałym tego przykładem.

Efektom badań nad procesami demograficznymi była książka *Demografia. Metody analizy i prognozowania* (1982), której Pani Profesor była redaktorem naukowym i współautorem. Książka ta została nagrodzona przez Ministra i miała kilka wydań.

Pani Profesor Maria Cieślak była autorką (bądź współautorką) ponad 100 artykułów naukowych, 16 monografii, 18 podręczników i skryptów akademickich. Przygotowała wiele raportów z badań realizowanych również na potrzeby praktyki gospodarczej.

Pomagała osobom przygotowującym rozprawy doktorskie i habilitacyjne oraz monografie profesorskie. Wypromowała 13 doktorów, opiekowała się również ośmioma habilitantami. Wśród Jej wychowanków jest trzech profesorów tytularnych. Była promotorką licznych prac magisterskich i dyplomowych. Pani Profesor, nawet gdy formalnie zakończyła aktywność zawodową, zawsze była gotowa służyć pomocą i radą w różnych kwestiach. Swoich uczniów otaczała szczególną opieką i troską.

Cieszyła się powszechnym szacunkiem, uznaniem i poważaniem polskich demografów, statystyków i ekonometryków. Wielu badaczy czuło przed Nią respekt, ale

pozytywna recenzja czy opinia wyrażona przez Panią Profesor liczyła się w środowisku, była świadectwem uznania osiągnięcia naukowego. Dlatego wybierano Ją do różnych gremiów oraz powierzano rolę recenzenta. Pani Profesor była recenzentem w 53 przewodach doktorskich, 32 postępowaniach habilitacyjnych oraz 16 wniosków o nadanie tytułu profesora. Pani Profesor potrafiła docenić zaangażowanie, trud i wysiłek badacza. Jej recenzje były bardzo merytoryczne, ale napisane w życzliwy sposób, zawsze doceniła osiągnięcie i wskazywała, co warto jeszcze uwzględnić w badaniach. Okazywała duży szacunek innym pracownikom naukowym, co szczególnie było widoczne na konferencjach. Zawsze z uwagą słuchała wystąpień, a zgłaszane przez Nią uwagi oraz propozycje były konstruktywne i przydatne dla autorów. Po zakończeniu pracy na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu w 2003 roku Pani Profesor podjęła pracę w Wyższej Szkole Bankowej, początkowo w Poznaniu, a później we Wrocławiu.

Pani Profesor Maria Cieślak była aktywna naukowo przez całe swoje życie. Nawet będąc na emeryturze, pisała artykuły i recenzowała różne prace naukowe: artykuły, rozprawy doktorskie czy monografie habilitacyjne. Ostatni artykuł Jej autorstwa ukazał się w opracowaniu zbiorowym pt. *Społeczeństwo w dobie przemian – studia interdyscyplinarne* w kwietniu 2023 roku.

Postawa Pani Profesor wynikała z rozumienia roli uczonego, którego powinnością jest „pomóc w rozumieniu świata”. Ale „to, czy wykorzystamy wyniki ich dociekań i jak je wykorzystamy, zależy od jakości społeczeństwa”. Odwołując się do koncepcji kapitału społecznego, określała rolę uczonych w jego tworzeniu. Mają oni, Jej zdaniem,

szczególne zobowiązania wobec jednostki, społeczeństwa i państwa. Te zobowiązania dotyczą efektywnościowych, aksjologicznych i powierniczych aspektów ich działań i zachowań. Głównym motywem działania uczonych (...) jest niesienie dobra, nie zaś korzyści materialne przekraczające zwyczajne potrzeby osobiste jak i te wynikające z pracy².

Mimo dużego zaangażowania w pracę naukową miała Pani Profesor czas, by poświęcać się dwóm pasjom, jakimi były czytanie książek i kontakt z przyrodą. Jedną z Jej ulubionych pisarek była Olga Tokarczuk. Chętnie wyjeżdżała, by pospacerować po lesie. Podobnie jak o swoje uczennice i uczniów, z niezwykłą czułością dbała o rośliny w swoim ogrodzie.

² Fragment laudacji autorstwa Profesor Marii Cieślak, opublikowanej w 2017 roku w numerze 2 „Studiów Demograficznych” (s. 13).

Z jednej strony czujemy smutek i żal związany z odejściem osoby bliskiej, która była z nami przez wiele lat, która tak wiele każdemu z nas dała od siebie, której opieki doznaliśmy, na którą zawsze mogliśmy liczyć. Z drugiej strony towarzyszy nam uczucie wdzięczności dla Pani Profesor za tak wiele, za wszystko, co od Niej otrzymaliśmy. Dziękujemy Jej za wzór naukowca i człowieka, który nie jest obojętny na sprawy kraju i drugiego człowieka.

Nauka polska straciła wybitną uczoną i wychowawczynię. Osobę światłą, otwartą, życzliwą i twórczą.

Na zawsze pozostanie w naszej wdzięcznej pamięci.

dr hab. Ireneusz Kuropka, prof. UEW
dr hab. Joanna Krupowicz, prof. UEW